

Politiikkasuositus

Toukokuu 2024

Ilmaston sopeutumista ja terveenä ikääntymistä koskevan osaamisen kehittäminen: puutteita sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille suunnatussa koulutustarjonnassa

Konteksti tutkimukseen

- Ikääntyneiden, joiden terveydentila on jo ennestään herkästi haavoittuva, terveysriskit ovat muita väestöryhmiä suurempia.
- Ilmastomuutosratkaisut ja kansanterveyden tai terveen ikääntymisen toimia ei ole juurikaan mietitty toisiinsa liittyen.
- Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten koulutuksessa ilmastoon, terveyden ja ikääntymisen yhteys on jäänyt vähälle huomiolle.

Yhteenveto löydöistä

- Sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset tarvitsevat koulutusta, joka tarkastelee ilmastonmuutoksen vaikutuksia ikääntyneiden terveyteen.
- Kaikissa EU-maissa on kehitettävä ammattialakohtaisia osaamiskehyksiä ja/tai ohjeita ilmastonmuutoksen, terveyden ja ikääntymisen yhteydestä.
- Kouluttajia ja ns. "vastuuhenkilöitä" on koulutettava toteuttamaan muutosta oppilaitoksissa ja sosiaali- ja terveysalan organisaatioissa liittyen ilmaston, terveyden ja ikääntymisen yhteyteen.

Johdanto

Olemme todistamassa ihmisen aiheuttamia muutoksia ilmastojärjestelmässä ennennäkemättömässä mittakaavassa¹. Samaan aikaan ilmastokriisin kanssa pidentynyt elinikä ja alentunut syntyvyys ovat johtaneet yhä ikääntyvämpään Euroopan väestöön. Valitettavasti eliniän pidentyminen ei aina tarkoita parempaa terveydentilaa. Tämä lisää ilmastoon liittyvien terveysriskien laajuutta, sillä ikääntyneet, joiden terveydentila on jo ennestään haavoittuva, ovat suhteettoman suuressa vaarassa altistua ilmastomuutoksen vaikutuksiin eri mekanismien kautta². Yllättävää kyllä, Ilmastomuutos on jäänyt vähäiselle huomiolle kansanterveyden ja terveen ikääntymisen edistämisessä. Ilmastomuutosta ei juurikaan käsitellä terveyttä tai aktiivista ikääntymistä koskevissa strategisissa poliittisissa asiakirjoissa^{3,4}. Jotta nykypäivän yhteiskunta voitaisiin muuttaa "ilmastokestäväksi ja ikäystävälliseksi", tulisi kiinnittää huomiota ikääntyneiden kansalaisten erityistarpeisiin ja aktiiviseen osallisuuteen. Ikääntyneiden ihmisten ilmastomuutokseen sopeutumiseksi tarvitaan yleistä tietoisuutta, mutta myös erityistietoa ilmastomuutoksesta, ilmastomuutoksen hillitsemisestä, sopeutumisesta ja sietokyvystä sekä ikääntyneiden itsensä että heidän kanssaan työskentelevien keskuudessa.

Yhteenveto tutkimuksesta

Eurooppalainen allianssi, joka koostui korkeakoulutuksen, ammatillisen koulutuksen sekä sosiaali- ja terveysalan toimijoista, teki vuonna 2022 tarveanalyysin, jossa arvioitiin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille kohdennetun ilmaston, terveyden ja ikääntymisen väliseen yhteyteen liittyvän koulutuksen ja jatkokoulutuksen nykytilaa. Tarveanalyysi sisälsi a) analyysin olemassa olevasta ilmastonmuutosta, terveyttä ja ikääntymistä koskevasta koulutustarjonnasta; b) kirjallisuuskatsauksen ilmaston, terveyden ja ikääntymisen välisestä yhteydestä; c) verkkokyselyn kouluttajille ja sote-alan työntekijöille ja d) kohderyhmähaastatteluja sote-alan toimijoille.

Tutkimuslöydökset

Tarveanalyysi paljasti, että:

1. Kansainvälistä tieteellistä kirjallisuutta, joka keskittyy osaamisen kehittämiseen ilmasto-terveys-suhteessa, hallitsevat englanninkieliset maat; Vaikka joissakin tutkimuksissa mainitaankin haavoittuvia ryhmiä, erityisesti väestön ikääntymiseen ei kiinnitetä juuri lainkaan huomiota.
2. Planetary Health Alliancen koulutustietokannassa olevasta ilmastomuutosta ja terveyttä koskevasta koulutustarjonnasta ei löydy ilmaston, terveyden ja ikääntymisen yhteyttä käsittelevää koulutusta.
3. Sote-alan organisaatioilla on yhä enemmän ympäristö- ja energiastrategioita ja -toimia (ilmastonmuutoksen hillitseminen); kuitenkin kriisinhallintaa lukuun ottamatta ilmastomuutokseen sopeutumisstrategioita ja strategioita/ohjeita, joilla tuetaan ja/tai suojellaan ilmastolle haavoittuvia ryhmiä, ei juurikaan ole.
4. Vain pieni osa sote-alan ammattilaisista (tutkimus suoritettu viidessä EU-maassa) ilmoitti, että heidän omassa organisaatiossaan on erityisiä ilmastomuutostyöntöjä. Niistä useimmat viittaavat uudelleen- tai täydennyskoulutuksen tarpeeseen ilmastokriisin ja väestön ikääntymisen asettamien haasteiden kohtaamiseen.
5. Kouluttajien havaintojen mukaan pääasialliset syyt ilmastomuutokseen liittyvän tiedon vähäisyyteen terveydenhuollon ja sosiaalihuollon koulutuksessa ovat a) kouluttajien tietämättömyys ilmastomuutoksen vaikutuksista terveyteen, b) sote-ammattien opetussuunnitelmien ylikuormittavuus, c) aiheen uutuus ja d) kansallisen ohjeen puuttuminen. He totesivat myös, että ilmastomuutoksen integrointi opetukseen on jäljessä käytännön alan vaatimuksista.

Johtopäätökset

Sote-ammattilaiset tarvitsevat ilmastonmuutokseen liittyvää koulutusta voidakseen tukea siirtymistä ilmastotietokäyttöön Eurooppaan. Vaikka he ovat tietoisia ilmastonmuutoksen aiheuttamista yhä vakavammista terveysvaikutuksista, heiltä puuttuu konkreettista tietoa ja osaamista työkäytäntöjensä mukauttamiseen ja heikoimmassa asemassa olevien tukemiseen sopeutumaan uuteen todellisuuteen ja kehittämään resilienssitaitoja. Asiantuntijat, koulutusorganisaatiot ja sote-alan työntekijät tunnustavat että ilmaston aiheuttamia terveysvaikutuksia on tarpeen sisällyttää sote-ammattilaisten (jatko)koulutukseen. Koulutuksen tarvetta (aktiivisen) ikääntymisen, terveyden ja ilmastonmuutoksen yhteydestä tuovat esille kuitenkin vain ne, jotka työskentelevät suoraan tämän kasvavan väestöryhmän kanssa. Tämä väestöryhmä on jo omakohtaisesti kohdannut ilmastohaavoittuvuuden ja siitä johtuvan tarpeen resilienssiin ja sopeutumisstrategioihin.

Käytäntösuositukset

WHO:n ilmastonmuutosta ja terveyttä edistävä kansalaisyhteiskuntatyöryhmä (WHO Civil Society Working Group to Advance Action on Climate Change and Health) kehotti jo vuonna 2021 avoimessa kirjeessään kaikkia korkeakouluja ja koulutuksen sidosryhmiä vahvistamaan ilmastonmuutostutusta kaikille terveydenhuollon ammattilaisille⁵. Kun otetaan huomioon Euroopan väestön ikääntyminen, tätä suositusta on laajennettava niin, että siihen sisältyy terveen ja aktiivisen ikääntymisen korostaminen sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten koulutuksessa ja jatkokoulutuksessa kaikissa EU-maissa.

- 1) Koulutussektorin ja sote-alan rakenteellisiin esteisiin on puututtava, koska nykyiset opetussuunnitelmat ja sote-ammattilaisten työolot eivät jätä tilaa uudelle "vaikealle ongelmalle", kuten ilmastonmuutokselle. Sote-organisaatiot ja oppilaitokset eivät voi vaikuttaa tähän yksi, vaan tarvitaan päätöksentekijöiden tukea.
- 2) Sote-alan-työntekijöille on tarjottava heidän osaamistarpeitaan vastaavaa koulutusta Näitä ovat pienet, mikro-opintojaksot, jotka keskittyvät konkreettisten toimenpiteiden toteuttamiseen sekä intensiivisempiä koulutuksia valituille "vastuuhenkilöille", joilla on korkea motivaatio ja mahdollisuus tehdä muutoksia.
- 3) Koulutusallalla työskentelevät tarvitsevat organisaatio- ja ammattialakohtaisia ohjeistuksia. Niiden avulla voidaan varmistaa opetussuunnitelmien sisältöjen kehittäminen sekä saada aikaa ja taloudellisia resursseja osaamisen kehittämiseen.

Lähteet

1. IPCC (2023). Summary for Policymakers. In: Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland.
2. WHO (2020). WHO global strategy on health, environment and climate change: the transformation needed to improve lives and well-being sustainably through healthy environments. Geneva: World Health Organization.
3. Decade of Healthy Ageing: <https://www.who.int/initiatives/decade-of-healthy-ageing>
4. Green Paper of Ageing (2021). https://commission.europa.eu/system/files/2021-06/green_paper_ageing_2021_en.pdf
5. WHO (2021). A call for strengthening climate change education for all health professionals. An open letter to universities and all education stakeholders. WHO-CS Working Group to advance action on Health and Climate Change.

Tämän politiikkasuosituksen on tuottanut Dipl. Psych. Andrea Stitzel CHANGE Alliancesta osana tutkimusta, joka tehtiin Erasmus+ Partnership for Innovation -hankkeelle Climate change and healthy AgeinG: co-creating E-learning for resilience and adaptation

Muut huomiot ja rahoitus:

chAnGE-hanketta osarahoittaa Euroopan Unioni Erasmus2027-ohjelmasta. Hankenumero 101109005.

[chAnGE nettisivut](#) | [chAnGE Youtube-kanava](#)

Euroopan unionin rahoittama. Esitetyt näkemykset ja mielipiteet ovat ainoastaan tämän tekstin laatijoiden näkemyksiä eivätkä välttämättä vastaa Euroopan unionin tai Euroopan koulutuksen ja kulttuurin toimeenpanovirasto (EACEA) kantaa. Euroopan unioni ja EACEA eivät ole vastuussa niistä.